

Differensierte tiltak for barn og unge

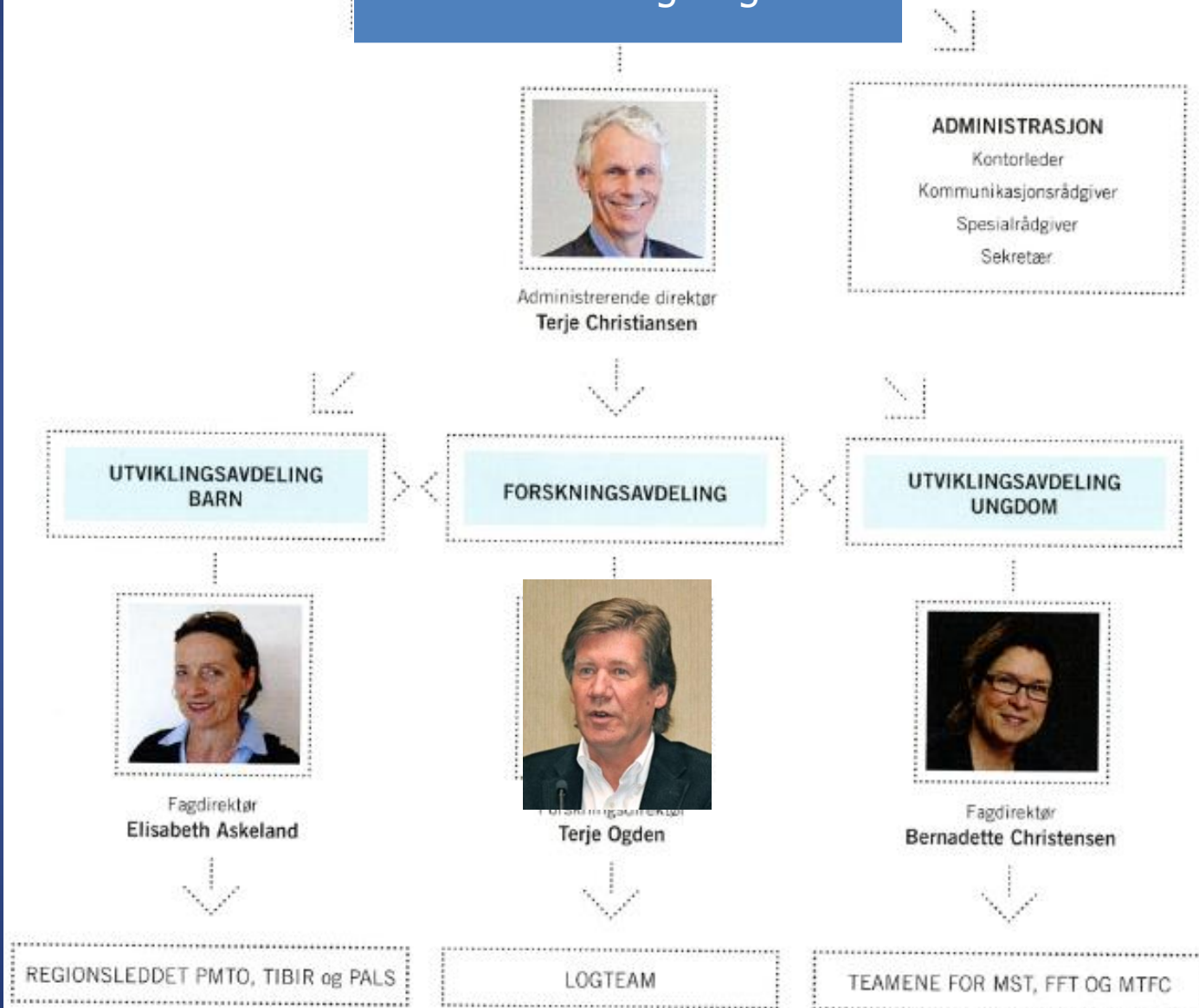
«Noe til alle og mer til de som trenger det»

Skiptvet kommune
26. april 2017

Terje Ogden
Nasjonalt Utviklingscenter for Barn og Unge
Universitetet i Oslo

www.nubu.no
www.ogden.no

Nasjonalt Utviklingscenter for barn og unge

Atferdssenteret bidrar til at barn og unge med alvorlige atferdsproblemer, deres familier, barnehager og skoler får hjelp som er forskningsbasert, relevant, individuelt tilpasset og resultateffektiv.

Nasjonalt Utviklingscenter for Barn og Unge (NUBU)

- driver tiltaksforskning for evaluering og utvikling av metodene, samt grunnforskning på sosial kompetanse og utvikling av atferdsproblemer blant barn og unge
- driver videreutvikling av metoder for forebygging og behandling av alvorlige atferdsvansker
- driver implementering, opplæring og kvalitetssikring av metodene
- har nasjonalt ansvar for kompetanseheving i fagmiljøer som jobber med atferdsvansker hos barn og unge
- deltar i internasjonalt samarbeid relatert til dette fagområde

Familie- og skolebaserte intervensjoner i arbeidet med atferdsproblemer blant barn og unge

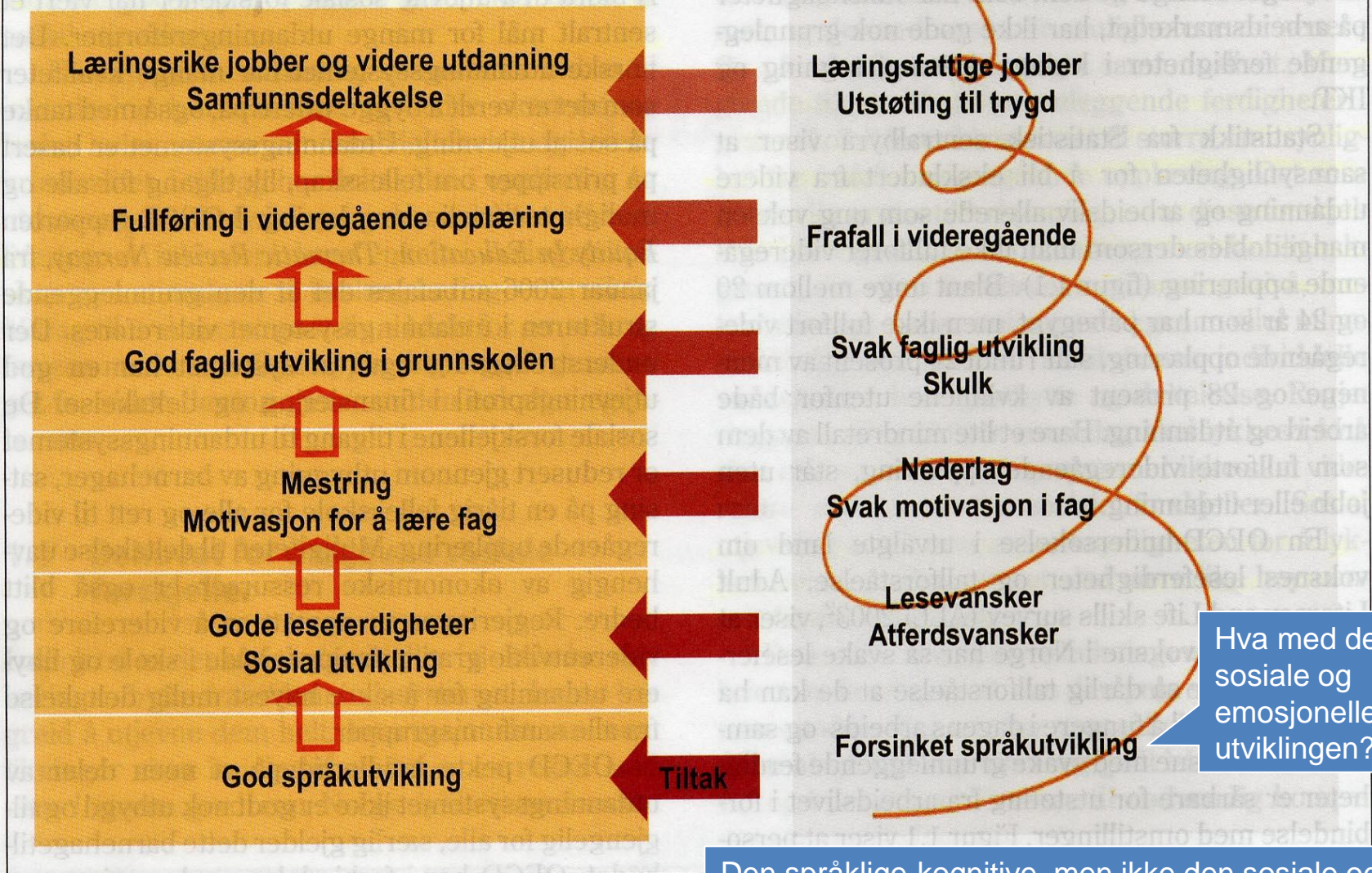
Status og mål – her og nå

- **Utfordringer:**
- Skoleprestasjoner, gjennomføring av vgs., trivsel og motivasjon,
- Spesialundervisning omsorgsovertakelser,
- Foreldrerollen og støtte til skolearbeid (lekser),
- Samarbeid mellom foreldre og ansatte i barnehager, skoler mm.
- Holdninger – enkeltsaker – omdømmeproblemer,
- **Løsninger:**
- Relasjonskompetanse: utvikle foreldre- og voksenrollen,
- Foreldreinvolvering og foreldreveiledning,
- Analysemodeller og opprettholdende faktorer (risikofaktorer)
- Økt undervisningskompetanse, bedre elevresultater,
- Mindre spesialundervisning og færre omsorgsovertakelser,
- Tverrfaglig samarbeid og møteplasser.

Hva slags læring?

Fremmer læring

Hemmer læring

Figur 1.2 Faktorer som fremmer og hemmer læring

Den språklige-kognitive, men ikke den sosiale og emosjonelle dimensjonen er tidlig inne

Dagens program

- 1) Tidlig innsats for barn i risiko (TIBIR)
- 2) Systemrettet arbeid og flerfaglig kompetanse i skolen
  - 1) Hva slags kompetanse trenger barn og unge?
  - 2) Mestringsteori; venner, regler og prestasjoner
  - 3) Den vanskelige foreldre- og voksenrollen
– ros, oppmuntring og regulering.

Tidlig Innsats for Barn i Risiko (TIBIR)

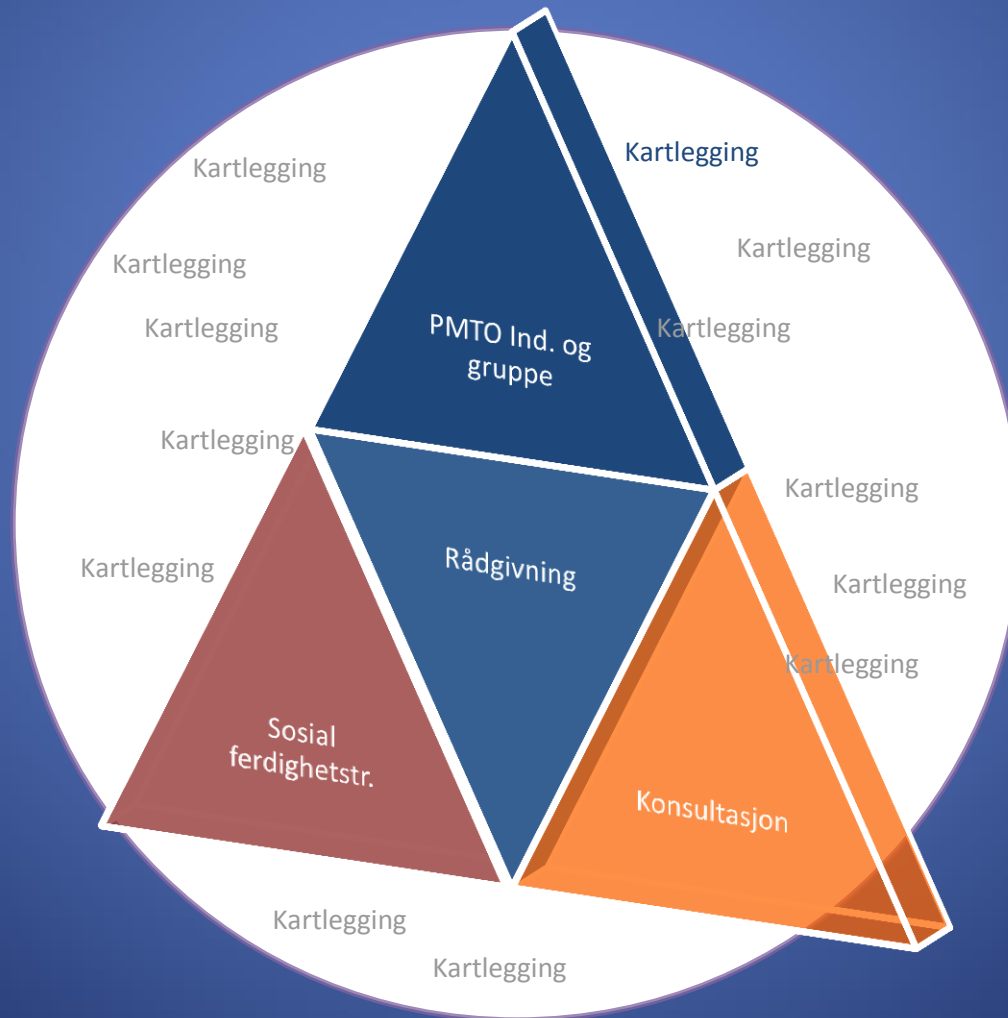

Rett satsing til **rett tid**

For tolv år siden opplevde Harstad kommune store atferds-utfordringer blant elevene i skolen, og det var mye uro i ungdomsmiljøet i byen. Da kommunen ønsket å ta grep, oppdaget ledelsen at de manglet et helhetlig system for å kunne jobbe forebyggende.

TIBIR – tidlig innsats for barn i risiko

TIBIR i kommunene

- TIBIR er organisert i moduler og kan implementeres trinnvis avhengig av kommunens behov, ressurstilgang og kapasitet,
- **Målgruppe for opplæringen:** Opplæring er både egnet for ansatte i kommunens helsetjeneste, barneverntjeneste og PP- tjeneste og for én av intervensjonene: ansatte i skoler og barnehage
- **Målsettingen** TIBIR har en forebyggende målsetting, men med innebygd mulighet for å tilby behandlingsmetoden Parent Management Training (PMT) hvis TIBIR intervensjonene ikke er tilstrekkelige.
- En formell kontakt med kommuneledelsen følges av et tilretteleggingsmøte der det lages en implementeringsplan og en intensjonsavtale.

(Apeland,A., Askeland,E., Christiansen,T., & Solholm,R. og Nasjonalt implementeringsteam (NIT))

Målgrupper og målsetting

- TIBIR er et tilbud til familier med barn i alderen 3 til 12 år, der barna har utviklet, eller står i fare for å utvikle, atferdsproblemer.
- Tilbudet gis gjennom kommunale tjenester, som for eksempel helsestasjoner, pedagogisk-psykologiske tjenester, barneverntjenester, barnehager og skoler.
- I dag finnes TIBIR i 104 av landets 428 kommuner.
- Målsettingen med TIBIR er å forebygge og avhjelpe atferdsproblemer på et tidlig tidspunkt, samt å bidra til å utvikle barns positive og pro- sosiale atferd.
- Videre er det et mål å gi fagpersonell en felles forståelse av hvordan atferdsproblemer oppstår, og hvordan problemene kan forebygges eller behandles.

Hva består TIBIR av?

- **Foreldrerådgivning** ☐ Forebyggende foreldreveiledning for familier som strever i hverdagen ☐
- **Konsultasjon** ☐ Forebyggende veiledning til ansatte i barnehager og skoler som jobber direkte med barn ☐
- **Foreldregrupper** ☐ Forebyggende foreldreveiledning i grupper, for familier med barn med begynnende atferdsproblemer ☐
- **Kartlegging** ☐ Kurs som hjelper fagpersonale å tilpasse tiltak til barn og familier ut fra individuell vurdering ☐
- **Sosial ferdighetstrening** ☐ Direkte intervensjon til barn som har begynnende eller utviklede atferdsvansker ☐
- **PMTO-terapi** ☐ Behandlende foreldreveiledning for familier med barn som har utviklet atferdsvansker.

TIBIR modulene

Intervensjon	Opplæringsprogram	Målgruppe og evaluering	Antall møter
Kartlegging	3 dagers kurs i bruk av kartleggingsverktøy	Ansatte i kommunen	
Foreldrerådgivning	9 dager opplæring over ½ år, med ½ års påfølgende opplæringsveiledning.	Foreldre (RCT)	3 - 5
Sosial ferdighetstrening	6 dager opplæring over ½ år, kombinert med opplæringsveiledning i sosial ferdighetstrening.	Barn (RCT)	8 - 10
Konsultasjon til ansatte i barnehage og skole	4 dager opplæring i konsultasjon for PMTO terapeuter og foreldrerådgivere (ansatte i Pptjenesten)	Ansatte i skole og barnehage (RCT)	6 - 8
PMTO Gruppe	2 dager opplæring for PMTO terapeuter	Foreldre (RCT)	12
PMTO behandling	20 dagers (basisuke + 5 arbeidsseminarer) opplæring kombinert med veiledning over 1 ½ år	Foreldre (RCT)	20 – 30

atferdssenteret

IMPLEMENTERING AV TIDLIG INNSATS FOR BARN I RISIKO (TIBIR) FRA TEORI TIL PRAKSIS

Begoña Gomez, Anette Arnesen Grønlie,
Dag Erik Kristiansen og Kristin Richardsen

Implementering av TIBIR

FASE 1 Utforskning

Implementeringsoppgaver

- Sikre en tverretattlig forankring i kommunens toppledelse ved å involvere aktuelle beslutningstakere på et tidligst mulig tidspunkt
- Foreta en behovsanalyse
- Drøfte foreløpige ønskede målsettinger med implementeringen av TIBIR
- Identifisere fremmende og hemmende faktorer for implementeringen av TIBIR
- Etablere en foreløpig styringsgruppe og identifisere en kontaktperson mot Atferdssenteret
- Vurdere kommunens mulighet til å utdanne egne PMTO-terapeuter
- Undertegne intensjonsavtalen

Faglige oppgaver (kompetanseheving)

- Gi generell informasjon om TIBIR

FASE 2 Etablering

Implementeringsoppgaver

- Etablere et kommunalt implementeringsteam for TIBIR
- Rekruttere kandidater til PMTO-terapeutopplæring
- Utarbeide en implementeringsplan
- Utarbeide og operasjonalisere implementeringsplanen for aktuelle tjenesteområder
- Utvikle henvisningsrutiner for målgruppen
- Lage en informasjonsstrategi og starte informasjons-spredningen

Faglige oppgaver (kompetanseheving)

- Opplæring av PMTO-terapeuter

FASE 3 Innføring

Implementeringsoppgaver

- Sikre PMTO-terapeutenes videre arbeid i kommunen
- Sikre faglige, organisatoriske og forankringsmessige forhold i forbindelse med innføring av TIBIR-modulene
- Fortsette informasjons-spredningen
- Etablere henvisningsrutiner og rutiner for samordning av intervensjonene
- Etablere rutiner for datainnsamling og rapportering

Faglige oppgaver (kompetanseheving)

- Innføre intervensjonen Foreldrerådgivning
- Innføre intervensjonen Foreldregruppe
- Innføre intervensjonen Konsultasjon
- Innføre intervensjonen Kartlegging
- Innføre intervensjonen Sosial ferdighetstrening

FASE 4 Drift

Implementeringsoppgaver

- Evaluere implementeringsplanen
- Lage plan for videre drift av TIBIR
- Kvalitetssikre og utvikle TIBIR-utøvernes videre arbeid
- Fortsette informasjons-spredning
- Fortsette datainnsamlingen og rapportering

Faglige oppgaver (kompetanseheving)

- Faglig utvikling og kvalitetssikring av TIBIR-utøvernes videre arbeid

Bedre og sikrere
tjenester for brukerne

Har programmet blitt en integrert del av den vanlige praksisen
i kommunen og gir det ønsket effekt for målgruppen?

Jobber utøverne med intervensjonen
slik det er tenkt?

Har lederne utviklet prosedyrer for å løse
utfordringer og støtte den nye måten å arbeide på?

JOBBER ETTER «BESTEMORS LOV»

Alle barn liker å få ros. Ros styrker selvfølelsen og gjør at barnet føler seg sett. Nettopp anerkjennelse, ros og gode beskjeder er en viktig del av TIBIR-programmet i Harstad kommune. - Du kan gjerne si at vi jobber i tråd med «Bestemors Lov»: Du skal hver dag gripe et barn på fersk gjerning i å gjøre noe fint, og fortelle barnet at du har sett det. Det sier TIBIR-koordinator Marion Børgesdatter.

TIBIR I NORGE

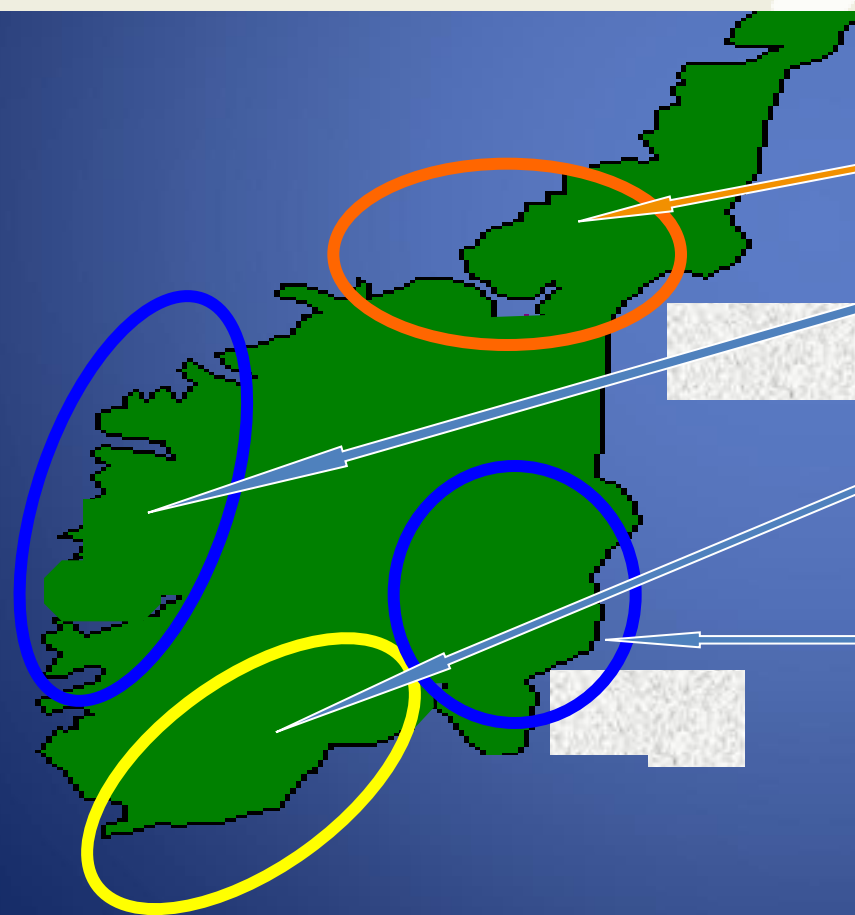
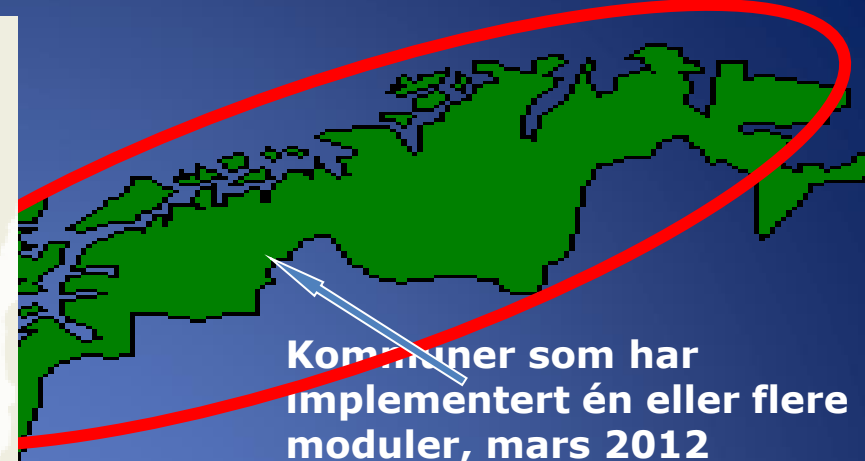
103 1117 349

TIBIR-kommuner

aktive TIBIR-utøvere

aktive PMTO-terapeuter

Vi ser en gløende utbredelse av lærerskoletilbudet TIBIR i norske kommuner. Et omfattende implementeringsarbeid ligger bak.

Bodø Alta Saltdal	Nesseby Vardø Steigen	Harstad Karasjok	Rana Tana		
Namsos Stjørdal Volda Sande	Trondheim Steinkjer Levanger Hareid	Sunddal Ålesund Verdal Meråker Haram	Molde Nærøy Malvik Selbu Orkdal	Ulstein Vikna Herøy Tydal	
Fjaler Førde Klepp Gren	Fyllingsdalen Haugesund Kvinnherad Ytre-Bygda	Voss Sola Solund Høyanger	Hyllestad Balestrand Masfjorden Askvoll		
Larvik Sandefjord Porsarunn	Tønsberg Grimstad Evje	Kristiansand Øvre Eiker Nedre Eiker			
Lørenskog Nesodden Grorud Østensjø	Søndre Nordstrand Alna Oppegård	Moss Lillehammer Kongsvinger Ringsaker	Ski Dovre Skjåk Lesja	Sel Lom Vågå	

Hva kan barnehagen gjøre?

- Barnehagen er en viktig 'utkikkspost' for å avdekke behov for tidlig innsats, men er også en viktig arena for læring og stimulering, funksjonstrening og mestring.
- Varme og støtte fra omsorgspersoner i barnehagen påvirker utviklingen i skolealder, så som sosial kompetanse, færre atferdsproblemer og bedre ferdigheter i tenkning og resonnering.
- Barn som utvikler varme og positive relasjoner til de barnehageansatte tilpasser seg i skolen; de er mer positive til å begynne, de virker mer interesserte i å lære, de har mer selvtillit og presterer bedre.
- Sosial aksept og vennskap med jevnaldrende fører til positive holdninger til å gå på skolen og til gode prestasjoner.

En tre trinns kartleggingsmodell

En trinnvis kartlegging og utredning som munner ut i en tiltaksplan.

Individuelle risikofaktorer

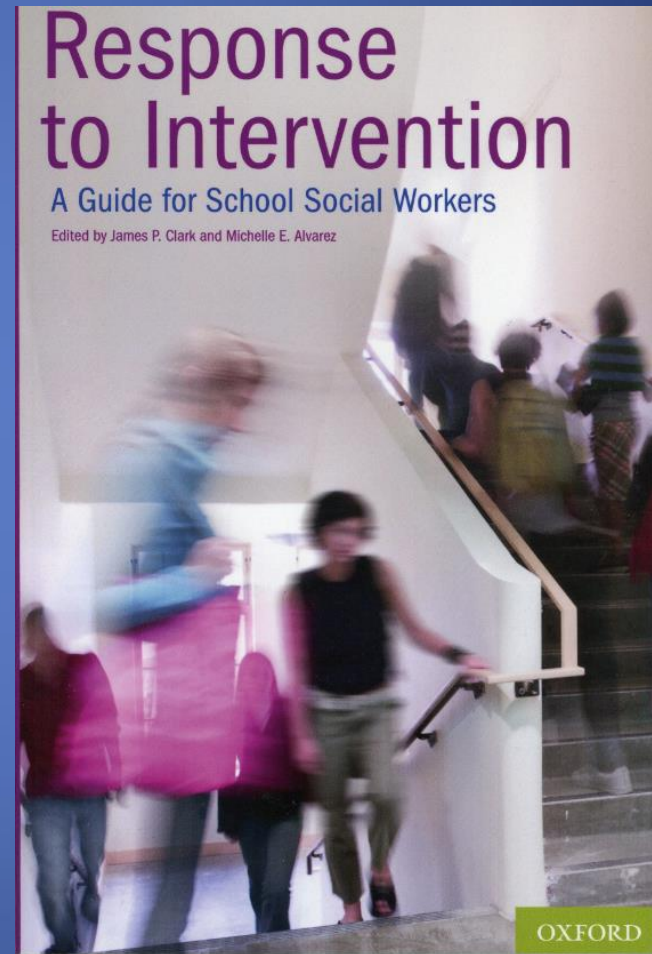
- **Vanskelig temperament** – lav reaksjonsterskel og høy intensitet
- **Høyt aktivitetsnivå** – hyperaktivitet, ekstremt rastløs og vanskelig for å være i ro
- **Impulsivitet** – vansker med å hemme eller utsette responser – handler uten å tenke seg om
- **Oppmerksomhetssvikt** – konsentrasjonsproblemer
- **“Vanskelig pregbare”** – lite mottakelige for positive og negative påvirkninger – “immune mot straff”
- **Spenningsøkende** – “våghalser” – viser lite frykt
- **Aggressivitet** – slår, biter, sparker og ødelegger
- **Samarbeider ikke** – gjør ikke som de blir bedt om – konsekvent og vedvarende.

Barnehagens bidrag til forebygging og tidlig innsats

- Gode barnehager med høy personalkompetanse, omsorg,
  - Små barnegrupper og høy voksentetthet,
  - Alderstilpassede aktiviteter og stimulerende materiell i et sikkert miljø,
  - Et rikt språkmiljø,
  - Varme og gjensidig samhandling mellom personale og barn,
  - Et konsekvent høyt deltakernivå blant barn,
-
- Gjennom individuell tilrettelegging kan barn øve på og praktisere språk og begreper, motorikk og kommunikasjonsferdigheter, sosiale ferdigheter og reguleringsferdigheter, i barnehagen og hjemme,
  - Gradert struktur som skape kontinuitet og sammenheng i hverdagens aktiviteter, men som også gir rom for barns initiativ,
  - Tett oppfølging i overganger, blant annet mellom barnehage og skole,
  - Flere yrkesgrupper i barnehagen, og høy pedagogisk kompetanse.

Systemrettet arbeid i skolen

- Response to intervention (RTI) er et skoleomfattende perspektiv som identifiserer og hjelper elever så snart de får vansker:
- Systematisk kartlegging av leseferdigheter og sosiale ferdigheter ved skolestart,
- Umiddelbar hjelp til elever med lavt funksjonsnivå; kunnskapsbaserte tiltak med økende intensitet,
- Systematisk evaluering for å undersøke om eleven(e) gjør tilfredsstillende framskritt.

Systemrettet arbeid i skolen

- Et skoleteam – implementeringsteam – med ansvar for inkludering, kompetansebygging og praksisendring. Et representativt sammensatt team ledet av rektor og med pp-rådgiver som faglig veileder,
- Trinnteam som består av lærere som underviser på samme klassetrinn, og som alle har en spesialpedagog som deltaker (samarbeidsundervisning),
- Problemløsende elevteam som består av kompetente ansatte med særlig kunnskap og kompetanse i arbeidet med å forebygge og redusere omfanget av elevproblemer ved skolen, - ledes av skolens sosialarbeider,
- PPT og BVT har faste dager på skolen til konsultasjon og samarbeid,
- Et ambulerende team i kommunen som «rykker ut» med faglig praktisk hjelp til skoler, lærere og elever med akutte kriser, konflikter og problemer.

Læringsstøtte

Atferdsstøtte

Individuell opplæringsplan, kartleggingsbasert spesialundervisning

Problem-

elever

1–5 %

Omfattende, varige og intensive tiltak basert på kartlegging og i samarbeid med foresatte og skolens støtteapparat (veiledning av foreldre)

Økt faglig støtte. Individuell og smågruppeundervisning i avgrensede perioder for elever med felles behov, problemer og interesser

Risiko-

elever

5–10 %

Økt oppfølging, avgrensede gruppetiltak, ferdighetstrening, problemløsning og utvidet kontakt med foresatte

Tilpasset opplæring, god klasseledelse, klare mål og faglige tilbakemeldinger

Vanlige

elever

(80–90 %)

God klasseledelse, positiv atferdsstøtte, forebyggende sosial ferdighetsopplæring

Response to interventions: Tilpasning av tiltak til elevenes funksjonsnivå

På vei mot en inkluderende skole?

- Inkludering: holde flest mulig elever lengst mulig i ordinære klasser, og prinsippet om «den minst restriktive plassering», tverrfaglig innsats,
- Positive relasjoner og forventninger: etablere positive relasjoner mellom lærere, elever og foresatte, - mestringsforventninger,
- Struktur og stabilitet i undervisning, læringsaktiviteter og elevkontakt,
- Skoleomfattende positiv atferdsstøtte for redusere problematferd og fremme sosial kompetanse, bl.a. flerfaglig kompetanse i skolen, ,
- Anerkjennelse og oppmuntring; «ta elever på fersk gjerning når de gjør noe bra» («raus og treffsikker ros»),
- Tilsyn på alle skolens områder og konsekvent avdekking og rapportering av negative hendelser, med 'milde konsekvenser' eller problemløsning.

Tre hovedstrategier

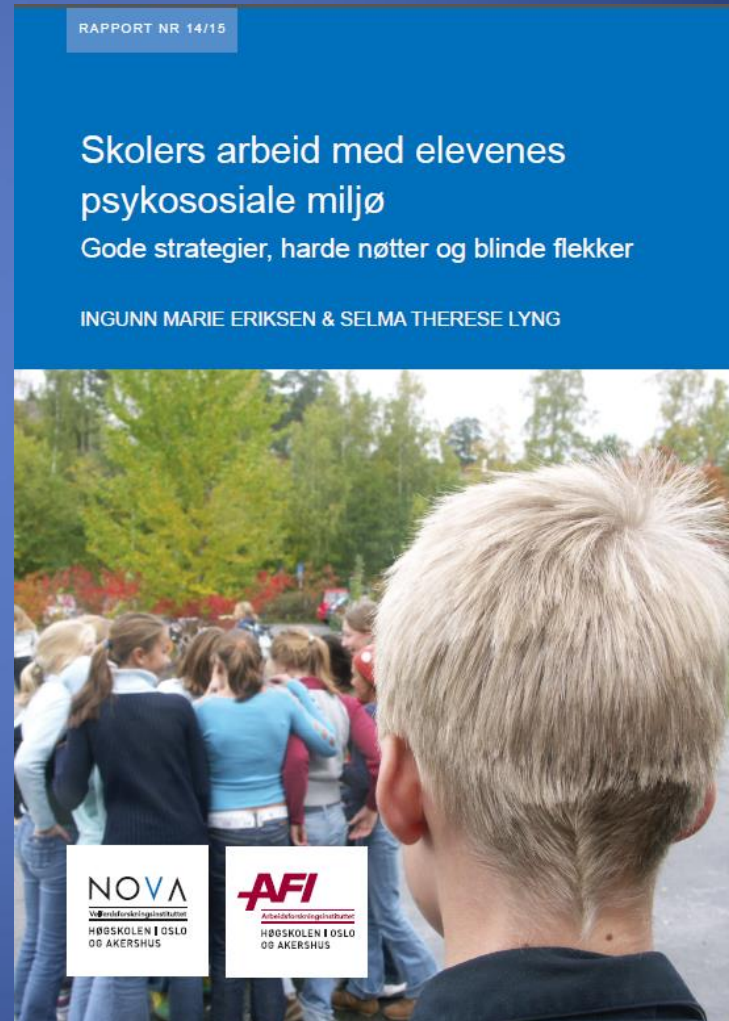
1. Atferdsregulering:

Påvirker elevene til å opptre på måter som oppfattes å fremme godt lærings- og psykososialt elevmiljø.

Tydlig klasseledelse innebærer atferdsregulering i klasserommet,

Positive læringsssituasjoner ved at lærere viser «omsorgsfull kontroll»: dvs kombinasjonen av omsorg og kontroll,

Virksomme tiltak for atferdsregulering i friminutt er styrking og spesialisering av inspeksjon.

Tre hovedstrategier

2. Relasjonsarbeid lærer–elev og skole–hjem er læreres arbeid for å skape gode relasjoner til elevene, men også om skolens relasjoner til foreldre. Relasjonsarbeid er krevende, men bidrar til å skape et positivt forhold til elevene og de foresatte.

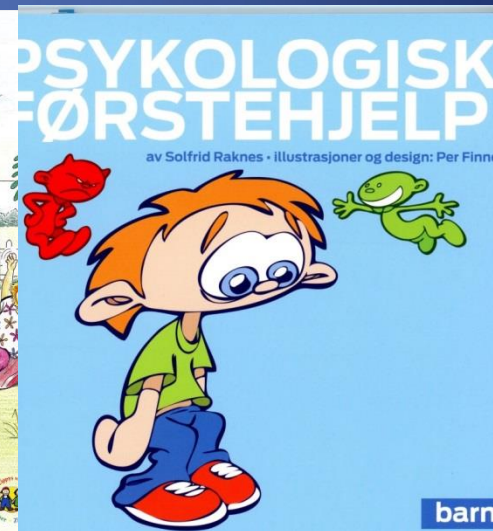
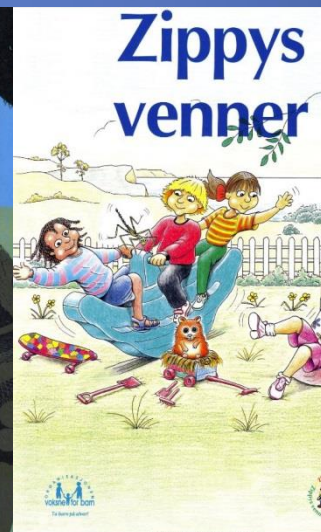
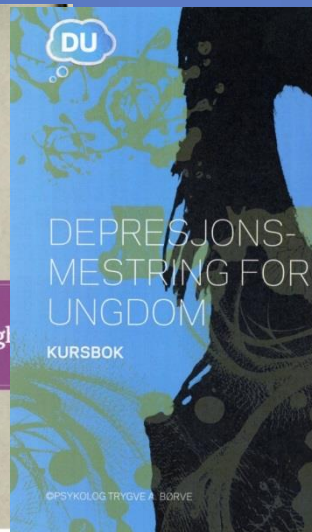
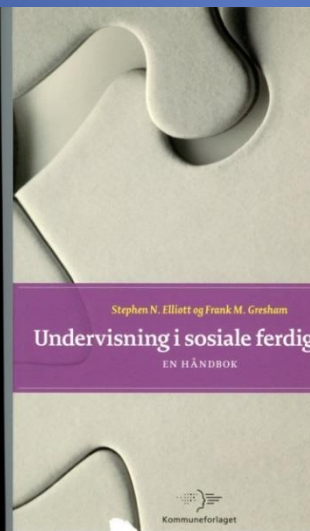
3. Miljøbygging er tiltak som fremmer tilhørighet, inkludering, fellesskap og samhold *mellom* elevene på skolen eller i klassen. De fire viktigste aktivitetene er:

- 1) introduksjonsopplegg ved skolestart,
- 2) aktivitetstilbud i friminutt og
- 3) tilrettelegging for vennskap for elever som strever sosialt.

Strukturerte programmer

- En "spydspiss" i tiltaksarbeid, særlig på områder hvor praksis svikter, for eksempel i forhold til sosial læring og forebygging av utagerende og internalisert problematferd
- Programmer er ikke et mål i seg selv, men et virkemiddel for å utvikle praksis gjennom kompetansestyrking og miljøutvikling,

Forebyggende innsatser i skolen

Rapport fra forskergrupper oppnevnt av Utdanningsdirektoratet og Sosial- og helsedirektoratet om problematferd, rusforebyggende arbeid, læreren som leder og implementeringsstrategier

Sosial- og helsedirektoratet

Utdanningsdirektoratet

Selv om program gir et unikt bidrag til endring, betyr det ikke at forhold som praktikernes kompetanse og samarbeidet med barn og familier er uviktig.

Kunnskapsbaserte programmer

Kunnskapsbaserte programmer har sin legitime og viktige plass i et kunnskapsdrevet tjenestesystem. De er ikke universalløsninger, men øker sannsynligheten for at problemer forebygges eller reduseres hos barn og unge (www.ungsinn.no)

ungsinn

Tidsskrift for virksomme tiltak for barn og unge

Ungsinns vitenskapelige grunnlag

Det er noe ulike syn på hva som skal ligge til grunn for å hevde at et tiltak er evidensbasert. Ungsinns kriterier bygger på flere organisasjoners syn på evidens. Les mer

Utgiver og organisasjon

Tidsskriftet Ungsinn (ISSN 2464-2142) utgis av Regionalt kunnskapscenter for barn og unge – nord (RKBU Nord) ved UiT Norges arktiske universitet. Les mer

AFI-rapport 1/2014

Elin Borg, Ida Drange, Knut Fossetøl og Harald Jarring

Et lag rundt læreren

En kunnskapsoversikt

AFI-rapport 6/2015

E. Borg, H. Christensen, K. Fossetøl og Ø. Pålshaugen

Hva lærerne ikke kan!

Et kunnskapsgrunnlag for satsning på bruk av flerfaglig kompetanse i skolen

AFI-rapport 8/2014

Elin Borg, Ida Drange, Knut Fossetøl og Harald Jarning

Et lag rundt læreren

En kunnskapsoversikt

En norsk kunnskapsoversikt og prosjekt for å ta vare på og bygge ut en velferdsstatlig felleskoletradisjon hvor økt læringsutbytte for alle er mulig, og uten at innsatsen bidrar til økt segregering

- Modeller som kombinerer innsats på tre områder:
- Styrking av det generelle læringsmiljøet ved skolen,
- Frigjøring av tid og sterkere faglig innsats, samt
- 'Screening' som gir muligheter for tidlig innsats overfor elever som trenger særskilt bistand.

Systematisk kunnskapsoversikt

- **Forskning om psykososialt arbeid** i skolen dokumenterer effekt på elevenes sosiale, emosjonelle og faglige læring og utvikling,
- Effektstørrelsene er små til moderate, og oppfølgingsstudier viser at effekten avtar over tid,
- **Forskningsbasert satsing** gir bedre resultater enn 'ad-hoc' preget innsats,
- **Universelle intervensjoner** har større effekt enn mer målrettede intervensjoner på gruppenivå, men hvem som gir dem og hvor lenge de varer, virker inn på resultatene,
- **Sosiale og emosjonelle programmer** (SEL) gir positive resultater på sosiale og emosjonelle ferdigheter hvis programmet gjennomføres av lærer, hvis en benytter prinsippene for god implementering og ikke støter på problemer underveis.

Oppsummering om flerfaglig kompetanse i skolen

- Internasjonal og norsk forskning og erfaringer fra skolen peker i retning av at bedre bruk av flerfaglig kompetanse i skolen kan bidra positivt under gitte betingelser,
- Mangel på planmessig utnyttelse av 'ad-hoc' ekstra ressurser, som for eksempel lærerassistenter eller miljøarbeidere, kan virke mot sin hensikt,
- Primærstudier understreker verdien av kunnskapsoverføring fra sosialarbeidere til lærerne, knyttet til skoler med store atferdsproblemer (dvs. komplementaritet og ikke oppgaveovertakelse),
- Elementer av systematikk, opplæring og veiledning er viktig i utvikling og implementering av nye og bedre modeller for bruk av flerfaglig kompetanse, og at ledelsen involveres.

Miljøarbeidere og ambulerende team

- Utføres i Norge av cirka 500 faglærte som barnevernspedagoger (N=200), sosionomer og vernepleiere, omtalt som miljøterapeuter (BSV).
- Miljøarbeideres arbeidsoppgaver:
- Forebyggende arbeid rettet mot hele skolen, som en ressurs for alle elever, foreldre, lærere og ledelse,
- Arbeid med enkeltelever og elever som har fått enkeltvedtak,
- Deltakelse i tverrfaglige, ambulante, kommuneomfattende team.
- Ambulerende team (N=41) skal motvirke tendensen til å segregere elever med særskilte behov; de skal utvikle læringsmiljøet ved skolen for å redusere og forebygge problematferd, samt jobbe for at elever skal få være i klasserommet, til tross for lav motivasjon eller problematferd.

Sosialarbeiderens oppgaver

- En håndbok med kunnskapsbaserte skriftlige retningslinjer for (psyko)sosialt arbeid i skolen,
- Sosialarbeideren som får grunnopplæring og inngår i skoleteamet som planlegger og gjennomfører kompetansestyrkende og problemforebyggende tiltak rettet mot alle elever og ansatte,
- Sosialarbeideren bidrar i etablering av skoleomfattende tiltak for å styrke lærernes og elevenes kompetanse, og gir tilbud om veiledning og 'coaching' i arbeidet med krevende elevsaker,
- Sosialarbeideren har et særlig ansvar for samarbeid mellom foresatte, skolens personale og skolens støtteapparat som PPT, BVT, BUP og skolehelsetjenesten (bl.a. ansvarsgrupper og tverretatlige møter).

«Et lag rundt eleven»

- Sosialarbeideren har en sentral rolle i skolens *problemløsende elevteam* og få opplæring i teambasert organisering, planlegging, møtestruktur, problemløsning og databaserte beslutninger,
- Arbeidet fokuserer på fire hovedområder:
  - Tiltak for å sikre at skolen vedlikeholder tiltak over tid Godt verktøy for kartlegging av oppgaver og gode analyser, blant annet funksjonell atferdsvurdering,
  - samarbeid skole-hjem og samt samarbeid med skolehelsetjenesten, ppt, bup, og bvt.
  - Iverksette og evaluere tiltak som er virksomme, nyttige og gjennomførbare.
- Basis i opplæringen er forståelsen av om utfordringer er knyttet til system-, gruppe- eller individnivå og kunnskap om å intervenere på flere av arenaen samtidig.

- Vi har elever som slår og sparker. Det er vanlig. Noen burde ikke vært i et normalt klasserom.

Aftenposten
24.01.2014

lovedverneombud Knut Myhrer i osloskolen kjenner seg igjen i dagens kronikk i Aftenposten. Barn med psykiske lidelser blir gående rundt til fare for seg selv og alle andre», skriver en lærer.

Å forebygge opptrapping i klassen

- Unngå opptrappende reaksjoner som å heve stemmen, true, snakke nedsettende eller gi irriterte svar,
- Forholder seg nøytral og behandler eleven med respekt,
- Rolige bevegelser, øyekontakt, avdempet kroppsspråk og rimelig avstand,
- Snakker på tomannshånd; rolig, kortfattet og holder seg til saken,
- Avslutter samtalen hvis utageringen trappes opp,
- Unngår maktkamp og anerkjenner samarbeid fra eleven.

Kriseforebyggende strategi

- Etabler negative konsekvenser på forhånd og orienter eleven om disse,
- I situasjonen: Informer om forventet atferd samt negative konsekvenser som elevens valg,
- Trekker deg tilbake og gi eleven tid til å ta sin beslutning ("du har ett minutt til å tenke deg om på"),
- Hvis eleven samarbeider: anerkjenn, gjenoppta normal aktivitet og gjør etterarbeidet senere,
- Ved manglende samarbeid; iverksett konsekvensen, for eksempel tilkalle andre, kontakte foreldrene eller flytte eleven.

Behandling og mestring av utagering

- Utagerende atferd kan forebygges gjennom proaktiv planlegging av miljø, aktiviteter og samhandling (eksv. tilsyn),
- Kommunikasjon som forebygger og reduserer utagering (de-eskalering): skjerming, privat, emosjonell kontroll, timing og retrettmuligheter,
- Utagering kan forebygges gjennom funksjonsanalyser av atferd (utløsende og bekreftende hendelser),
- For å stoppe utagering er det behov for en eller annen 'stopp mekanisme', eksv. verbale stoppsignaler, 'timeout' eller tap av goder ('bøtelegging').

Tiltak mot utagering i skolen

- Skoleomfattende tiltak
  - Registrere regelbrudd og iverksette konsekvenser,
  - Trygghetsplaner
  - Omplussing av elever / lærerbytte,
  - Intensivert tilsyn, overvåking og varsling,
  - Miljøarbeidere, assistenter, mentorer og vektere
  - Individuell oppfølging i skoletiden
- Pedagogiske tiltak
  - Sosial ferdighetstrening (sinnemestring; selvkontroll)
  - Volds- og mobbeforebyggende program
  - Konfliktløsningsprogram og meglings
  - Gjengforebyggende tiltak,
  - Foreldremobilisering og involvering
  - Tiltak for å heve lærernes mestringskompetanse.

Ukontrollert atferd i skolen

- Trygghetsplan og forsiktighetsregler: retningslinjer for slike hendelser og angi når de skal brukes,
- Foreldrene orienteres og gir tillatelse til å gripe inn,
- Opplæring i å beskytte alle parter, regelmessig praktisering og repetisjon,
- To voksne bør være tilstede samtidig,
- Kortsiktige tiltak for å fremme sikkerhet: eleven holdes eller fjernes og skjermes – foreldre eller politi tilkalles,
- Følge opp og om mulig, aktivisere eleven,
- Hendelsen protokollføres og foreldrene orienteres umiddelbart.

«Trygghetsplan»

- NIVÅ 1. Hvis noen begynner å skjelle ut en annen; gå hver til sitt, gi stoppmelding (enighet om et tegn) – ikke begynne å diskutere – ansvar: alle som er involvert
- NIVÅ 2. Hvis noen begynner å true en annen; gi beskjed om hva som vil komme på nivå 3-4 i en rolig tone – ikke begynne å diskutere – Ansvarlig: den som føler seg truet
- NIVÅ 3. Ødelegger noe i rommet; tilkaller (navn og tilkallingsmetode) for å be om hjelp - Ansvarlig:
- NIVÅ 4. Angriper noen fysisk; tilkaller (navn og metode) for umiddelbar kontroll. Ansvarlig:

Familien som ramme for barns oppvekst

(Kvalitets- og struktureformen i barnevernet)

- Kunnskap om utsatte barn og deres behov har vært i rivende utvikling de siste tiår, og det er en utfordrende oppgave å sikre at flere barn får riktig hjelp til rett tid.
- "Varige endringer skapes ved å mobilisere og bygge på de ressursene og strukturene som finnes rundt barnet og som barnet både har tilhørighet og tillit til."
- Forskningsresultatene fra utprøving av kunnskapsbaserte metoder har dokumentert betydningen av å mobilisere på barnets viktigste ressurs og struktur; nemlig familien.
- Regjeringens ønske om å gi sterkere insentiver til tidlig innsats og sørge for bedre grunnlag for tverrfaglig samarbeid; arbeidet med tidlig å identifisere utsatte barn og tilby effektive hjelpetiltak og behandling.